

INSTYTUT WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

prof. nadzw. dr hab. Katarzyna Dudka

**Podstawy umorzenia i odmowy wszczęcia postępowania
karnego w sprawach o przestępstwa zgwałcenia**

Warszawa 2012

Spis treści

I. Zagadnienia ogólne	1
II. Cel badania i dobór próby.....	6
III. Wyniki badania aktowego	11
1. Kwalifikacja i podstawa decyzji procesowej	11
2. Odmowa wszczęcia śledztwa	15
3. Umorzenie postępowania przygotowawczego	21
IV. Podsumowanie i uwagi <i>de lege ferenda</i>	27
V. Wybrane stany faktyczne	30

I. Zagadnienia ogólne

Przestępstwo zgwałcenia należy do czynów o szczególnie wysokim stopniu społecznej szkodliwości i jednocześnie charakteryzuje się określoną specyfiką. Narusza ono najbardziej intymną sferę życia człowieka, co powoduje, że ofiary zgwałcenia w o wiele większym zakresie narażone są na powtórny wiktymizację, wynikającą z działania organów ścigania i wymiaru sprawiedliwości, o wiele dotkliwszą dla pokrzywdzonego niż sam fakt przestępstwa.

Jak wynika z raportu monitoringu przeprowadzonego w latach 1999/2000 w zakresie przestrzegania praw człowieka w postępowaniu przygotowawczym w stosunku do kobiet ofiar zgwałcenia zorganizowanego przez Women, Law and Development w ramach programu „Human Rights Advanced Leadership Training for Women” już samo zgłoszenie przestępstwa policji i poddanie się długotrwałej procedurze karnej wymaga wielkiej odwagi i determinacji ze strony ofiary zgwałcenia. Niestety często zdarza się, że sposób w jaki zostaje pokrzywdzona potraktowana przez organy ścigania i przed sądem jest dla niej równie bolesny i upokarzający, jak samo zgwałcenie, co powoduje, że wiele kobiet rezygnuje ze zgłaszania tego przestępstwa policji.¹ Takie same spostrzeżenia zostały zawarte w raporcie z monitoringu sytuacji ofiar zgwałcenia w postępowaniu przygotowawczym przeprowadzonym 6 lat później.² Problematykę powtórnej wiktymizacji i konieczność jej zapobiegania zaakcentowało Europejskie Forum Służb dla Ofiar w dokumencie „The Social Rights of Victims of Crime. Statement of Principles” („Prawa socjalne ofiar przestępstw. Zbiór zasad”) z 1997 r.

Podzielić należy wypowiedziany w judykaturze pogląd, że w sprawach o przestępstwa zgwałcenia szczególnej wymowy nabiera dyrektywa zawarta w art. 2 § 1 pkt 3 k.p.k., nakazująca organom procesowym procedować tak, aby uwzględnione zostały prawnie chronione interesy pokrzywdzonego, a postępowanie

¹ K. Bojańczyk, B. Zadumińska: *Raport wyników monitoringu: Przestrzeganie praw człowieka w postępowaniu przygotowawczym w stosunku do kobiet ofiar zgwałcenia, zorganizowanego przez Women, Law and Development w ramach programu „Human Rights Advanced Leadership Training for Women”*, Warszawa, Kraków 2000, http://www.cpk.krakow.pl/documents/gwalt_raport.doc.

² B. Zduńska: *Sytuacja ofiar zgwałcenia w postępowaniu przygotowawczym. Raport z monitoringu*, Kraków 2006, s. 5.

karne nie powinno prowadzić do powtórnej wiktylizacji osoby pokrzywdzonej.³ Koresponduje on z unormowaniami Decyzji Ramowej Rady Europy z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym (2001/220/WSiSW), która w punkcie 5 preambuły nakazuje rozważenie potrzeb ofiar i odniesienie się do nich w sposób wszechstronny i skoordynowany, unikając rozwiązań niespójnych, mogących powodować ponowne pokrzywdzenie.

Z tego punktu widzenia, szczególnej wymowy nabiera kwestia prawidłowości i zasadności decyzji o odmowie wszczęcia lub umorzeniu śledztwa prowadzonego w sprawach o przestępstwa z art. 197 § 1 – 4 k.k.

Umorzenie postępowania przygotowawczego następuje z dwóch zasadniczych przyczyn:

- gdy brak jest podstaw do wniesienia aktu oskarżenia (art. 322 k.p.k.);
- gdy po wszczęciu śledztwa lub dochodzenia wystąpi co najmniej jedna negatywna przesłanka procesowa.

Brak podstaw do wniesienia aktu oskarżenia ma miejsce wtedy, gdy nie wykryto sprawcy, gdy ustalono, że podejrzany nie popełnił zarzucanego mu przestępstwa, a także kiedy brak interesu społecznego w kontynuowaniu ścigania z urzędu albo w objęciu ściganiem z urzędu (*ex* § 227 reg. prok.⁴). Jeżeli stwierdzono, że podejrzany nie popełnił zarzucanego mu przestępstwa, a jednocześnie nie wykryto sprawcy, w postanowieniu wymienia się obie przyczyny umorzenia postępowania (§ 228 ust. 2 reg.prok.).

Z kolei pod pojęciem przesłanek procesowych rozumie się warunki dopuszczalności procesu karnego, a więc określone sytuacje, z którymi prawo karne procesowe łączy możliwość lub brak możliwości prowadzenia postępowania karnego.⁵ Definicja ta nie obejmuje faktycznych przesłanek (faktycznej podstawy) procesu, przez co należy rozumieć uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, które umożliwia organom procesowym wszczęcie śledztwa lub dochodzenia.

³ wyrok SA w Lublinie z dnia 12 sierpnia 1999 r., II AKa 98/99, KZS 2000, nr 2, poz. 41.

⁴ Rozporządzenie Ministra Sprawiedliwości z dnia 24 marca 2010 r. Regulamin wewnętrznego urzędowania powszechnych jednostek organizacyjnych prokuratury, Dz.U. z 2010 nr 49 poz. 296, ze zm.

⁵ T. Grzegorzcyk, J. Tylman: *Polska procedura karna*, Warszawa 2009, s. 176.

Podstawowe znaczenie ma podział na przesłanki pozytywne, które muszą wystąpić, aby proces karny mógł być wszczęty i kontynuowany oraz na przesłanki negatywne, zwane także ujemnymi lub przeszkodami procesowymi. Ich wystąpienie niweczy możliwość prowadzenia postępowania. Z punktu widzenia niniejszego opracowania istotne są przesłanki negatywne, bowiem to one dają podstawę do odmowy wszczęcia lub umorzenia postępowania.

Generalnie, ujemne przesłanki procesowe, dzielą się na:

- materialne, które odnoszą się wprost do kwestii odpowiedzialności sprawcy za czyn mu zarzucony,
- formalne, warunkujące sam proces karny i nie mające wpływu na jego przedmiot,
- mieszane (materialno-procesowe), chociaż osadzone są w prawie karnym materialnym wywołują skutki *stricte* procesowe.

Stwierdzenie negatywnej przesłanki formalnej (lub mieszanej), powoduje, iż „niedopuszczalny staje się dalszy proces i tym samym rozważanie kwestii odpowiedzialności. Ujawnienie natomiast negatywnej przesłanki materialnej również nie zezwala na kontynuację procesu, ale z innego powodu, dlatego że fakt ten przesądza już sam brak odpowiedzialności, wobec czego dalsze postępowanie byłoby bezprzedmiotowe”.⁶

Do negatywnych przesłanek materialnych zalicza się:

1. brak faktycznych przesłanek oskarżenia i skazania (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.), w tym:
 - czynu nie popełniono;
 - brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa;
2. nieprzystępność czynu (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.), w tym:
 - brak znamion czynu zabronionego;
 - sprawca nie popełnia przestępstwa z powodu wystąpienia okoliczności wyłączających bezprawność czynu (kontratypy) lub winę (np. niepoczytalność, błąd);
3. znikomy stopień społecznej szkodliwości czynu (art. 17 § 1 pkt 3 k.p.k.);
4. niekaralność czynu (np. czynny żal) (art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k.).

⁶ S. Waltoś: *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2008, s. 461.

Negatywne przesłanki formalne obejmują:

1. śmierć oskarżonego (art. 17 § 1 pkt. 5 k.p.k.),
2. prawomocność materialna (art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k.),
3. zawisłość sprawy (*lis pendens*) (art. 17 § 1 pkt. 7 k.p.k.),
4. brak podsiadłości polskim sądom karnym (art. 17 § 1 pkt. 8 k.p.k.),
5. brak skargi uprawnionego oskarżyciela (art. 17 § 1 pkt. 9 k.p.k.),
6. brak wymaganego zezwolenia lub wniosku o ściganie pochodzącego od osoby uprawnionej (art. 17 § 1 pkt. 10 k.p.k.),
7. immunitety formalne (np. immunitet sędziowski).

Wśród ujemnych przesłanek mieszanych wymienia się:

1. przedawnienie karalności (art. 17 § 1 pkt 6 k.p.k.),
2. abolicja,
3. immunitety materialne (np. immunitet adwokacki, materialny immunitet prokuratorski).

Niekiedy w jednej sprawie występuje jednocześnie kilka przeszkód procesowych uniemożliwiających wszczęcie lub kontynuację procesu. Dochodzi wówczas do zbiegu przesłanek, a podstawa prawna decyzji o umorzeniu lub odmowie wszczęcia postępowania uzależniona jest od tego, jakie przesłanki się zbiegają.

Jak wskazywał M. Cieślak, w przypadku zbiegu kilku przesłanek formalnych, postępowanie umarza się na podstawie ich wszystkich, co wynika z dążności do maksymalizacji zasadności decyzji procesowej. Zbieg przesłanki formalnej z materialną wywołuje umorzenie postępowania wyłącznie z powodu przesłanki formalnej, (zgodnie z zasadą pierwszeństwa oceny formalnej przed merytoryczną). W razie zbiegu dwóch różnych przeszkód materialnych postępowanie ulega umorzeniu na podstawie przesłanki wywołującej najdalej idące konsekwencje procesowe (zasada najsilniejszego skutku prawnego).⁷ Jeśli zatem wystąpią jednocześnie przesłanki formalne i materialne, należy umorzyć postępowanie na podstawie przesłanki formalnej, bowiem ona i tak uniemożliwia prowadzenie procesu, natomiast zwalnia organ procesowy z konieczności ustalania faktu przestępstwa.

⁷ M. Cieślak: *Polska procedura karna. Podstawowe założenia teoretyczne*, Warszawa 1984, s. 453.

Trzeba przy tym brać pod uwagę, że różne są skutki procesowe umorzenia procesu w zależności od tego, jaka była przyczyna podjęcia tej decyzji. Niektóre z nich objęte są prawomocnością materialną, co wiąże się z obowiązkiem zakazu *ne bis in idem*.

II. Cel badania i dobór próby

Intencją istnienia wnioskowego trybu ścigania przestępstwa zgwałcenia, (podobnie jak i pozostałych przestępstw wnioskowych) jest ochrona prawnych interesów pokrzywdzonego przez nieuruchamianie ścigania wbrew jego woli⁸, priorytet sfery życia osobistego pokrzywdzonego nad racjami społecznymi ścigania przestępstw⁹, a także subiektywność odczucia osoby dotkniętej przestępstwem i jej oceny zachowania sprawcy, która sprawia, że w pewnych sytuacjach podejmowanie decyzji o wszczęciu postępowania karnego jest nieuzasadnione z punktu widzenia zarówno woli pokrzywdzonego, jak i ekonomiki procesowej, zbędnego angażowania organów wymiaru sprawiedliwości w ściganie czynów, które w istocie nie wypełniają znamion przestępstwa, a także możliwości dotarcia do prawdy materialnej.¹⁰ W tym świetle niezwykle istotne staje się pytanie o zasadność utrzymywania regulacji z art. 12 § 3 k.p.k., zgodnie z którą niedopuszczalne jest cofnięcie wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia i wynikające z tego zagadnienie, czy organy procesowe nie starają się obejść zakazu cofnięcia wniosku o ściganie, wskazując jako podstawę umorzenia bądź odmowy wszczęcia postępowania przygotowawczego inną przyczynę niż cofnięcie wniosku.

Celem analizy przeprowadzonej w niniejszym raporcie była ocena prawidłowości przyjętych podstaw umorzenia w sprawach o przestępstwa zgwałcenia (art. 197 § 1 – 4 k.k.), a także ustalenie, czy wśród przyczyn umorzenia nie ma ukrytego cofnięcia przez pokrzywdzonego wniosku o ściganie.

Z danych statystycznych Komendy Głównej Policji wynika, że liczba stwierdzonych przestępstw zgwałcenia i postępowań wszczętych o ten czyn w latach 1999 – 2010 kształtowała się na podobnym poziomie, z tendencją zniżkową począwszy od 2008 r. Najwyższą liczbę postępowań wszczętych odnotowano

⁸ W. Daszkiewicz: Recenzja książki J. Grajewskiego: *Ściganie na wiosek w polskim procesie karnym*, Gdańsk 1982, Wyd. Uniwersytetu Gdańskiego, s 270, PiP 1983, nr 8 s. 117; por. J. Warylewski: *Inicjowanie procesu karnego w sprawach o przestępstwa seksualne*, GSP 2003, Tom XI, s 254.

⁹ J. Grajewski, L.K. Paprzycki, M. Płachta: *Kodeks postępowania karnego. Komentarze Zakamycza*, t. I, Kraków 2003, s.74

¹⁰ K. Dudka: *Skuteczność instrumentów ochrony praw pokrzywdzonego w postępowaniu przygotowawczym w świetle badań empirycznych*, Lublin 2006, s. 69.

w 2006 r. – 2 212, najniższą w roku 2010 – 1 759. Inaczej nieco przedstawia się rozkład przestępstw stwierdzonych. Najwięcej przestępstw miało miejsce w roku 2000 – 2399, najmniej w 2009 r. – 1530. Szczegółowe dane na temat liczby przestępstw stwierdzonych, postępowań wszczętych oraz wykrywalności przedstawione zostały w Tabeli 1.

Tabela 1. Liczba stwierdzonych przestępstw zgwałcenia oraz liczba postępowań wszczętych o te przestępstwa¹¹

Rok	Liczba postępowań wszczętych	Liczba przestępstw stwierdzonych	Wykrywalność w procentach
2010	1 759	1 567	82,3
2009	1 816	1 530	82,6
2008	2 041	1 611	81,1
2007	2 027	1 827	84,2
2006	2 212	2 001	82,7
2005	2 137	1 987	84,1
2004	2 126	2 176	82,7
2003	2 084	2 322	85,7
2002	1 972	2 345	85,3
2001	1 947	2 339	83,9
2000	1 999	2 399	85,9
1999	1 803	2 029	83,7

W toku przeprowadzonego badania wystąpiono z prośbą do wszystkich jednostek organizacyjnych prokuratury okręgowej o nadesłanie informacji na temat liczby spraw umorzonych w 2010 r. z przyczyn innych niż niewykrycie sprawcy, a także tych, w których odmówiono wszczęcia postępowania przygotowawczego o przestępstwo z art. 197 § 1 – 4 k.k., wraz z sygnaturami tych spraw. Informacje nadesłało 46 prokuratur okręgowych. Przedstawiono łącznie 1 498 sygnatur spraw

¹¹ www.statystyka.policja.pl/portal/st/842/47682/Postepowania_wszczete_przestepstwa_stwierdzone_i_wykrywalnosc_w_latach_19992010.html; Dane statystyczne Komendy Głównej Policji.

umorzonych oraz 866 sygnatur postępowań, w których odmówiono wszczęcia śledztwa. Szczegółowe dane na temat liczby spraw umorzonych oraz w których wydano postępowanie o odmowie wszczęcia w poszczególnych okręgach prokuratury przedstawia Tabela 2.

Tabela 2. Liczba spraw o przestępstwa z art. 197 § 1 – 4 k.k. umorzonych oraz w których odmówiono wszczęcia postępowania, z przyczyn innych niż niewykrycie sprawcy w roku 2010¹²

L.p.	Prokuratura Okręgowa	Umorzenie	Odmowa wszczęcia
1.	Białystok	35	25
2.	Bielsko-Biała	17	10
3.	Bydgoszcz	41	21
4.	Częstochowa	24	28
5.	Elbląg	36	11
6.	Gdańsk	97	36
7.	Gliwice	70	58
8.	Gorzów Wielkopolski	28	7
9.	Jelenia Góra	18	16
10.	Katowice	76	42
11.	Kielce	31	36
12.	Konin	12	6
13.	Koszalin	17	12
14.	Kraków	66	51
15.	Krosno	16	9
16.	Legnica	22	8
17.	Lublin	58	28
18.	Lublin, Ośrodek zamiejscowy w Białej Podlaskiej	0	0

¹² Opracowanie własne na podstawie danych uzyskanych ze wszystkich prokuratur okręgowych w Polsce

19.	Łomża	9	9
20.	Łódź	62	14
21.	Nowy Sącz	13	18
22.	Olsztyn	51	45
23.	Opole	29	14
24.	Ostrołęka	16	11
25.	Ostrów Wielkopolski	12	4
26.	Piotrków Trybunalski	23	14
27.	Płock	31	14
28.	Poznań	85	27
29.	Przemyśl	13	7
30.	Radom	3	9
31.	Rzeszów	27	13
32.	Siedlce	18	7
33.	Sieradz	22	22
34.	Słupsk	28	17
35.	Suwałki	4	5
36.	Szczecin	54	28
37.	Świdnica	36	13
38.	Tarnobrzeg	10	3
39.	Tarnów	13	5
40.	Toruń	26	20
41.	Warszawa	77	41
42.	Warszawa Praga	60	33
43.	Włocławek	10	12
44.	Wrocław	54	25
45.	Zamość	13	7
46.	Zielona Góra	35	25
	Razem	1 498	866

Do badania wybrano losowo 256 spraw (tj. co dziesiątą) z 76 prokuratur rejonowych, dokonując oddzielnego wyboru dla spraw umorzonych i tych, w których odmówiono wszczęcia.

W objętych badaniami sprawach zapadły następujące decyzje kończące postępowanie przygotowawcze:

86 – odmowa wszczęcia śledztwa,

130 – umorzenie,

33 – umorzenie przed wszczęciem (w trybie art. 308 k.p.k.).

Jedna sprawa załatwiona została w inny sposób (pozostawienie bez rozpoznania ponownego zawiadomienia o popełnieniu tego samego czynu, co do którego postępowanie prawomocnie się zakończyło).

6 spraw zostało wyeliminowanych z badań, ponieważ nie spełniały przyjętych kryteriów badawczych. W 3 przypadkach były to postępowania zakończone wyrokiem skazującym, w dwóch – prowadzony w postępowaniu sądowym proces karny nadal się toczył, w jednej sprawie śledztwo zostało umorzone z powodu niewykrycia sprawcy.

III. Wyniki badania aktowego

1. Kwalifikacja i podstawa decyzji procesowej

W zbadanych postępowaniach dominowała kwalifikacja z art. 197 § 1 k.k., którą odnotowano w 90 sprawach. W 28 przypadkach zakwalifikowano czyn z art. 197 § 2 k.k., zaś w 17 miało miejsce usiłowanie zgwałcenia (art. 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k.). Nadto:

- kwalifikacja z art. 197 § 1 k.k. oraz 207 § 1 k.k. zastosowana została w 8 sprawach,
- 197 § 3 k.k. – 6,
- 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k. – 6,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1; 278 § 1 k.k. – 3.

Dwukrotnie zakwalifikowano czyn w następujących przypadkach:

- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 2 k.k.,
- 207 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.,
- 197 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.,
- 197 § 1 k.k. i 200 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
- 197 § 1 k.k. w zb. z 200 § 1 k.k. w zb. z 201 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.,
- 197 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.,
- 200 § 1 k.k.,
- 207 § 1 k.k. w zb. z 197 § 1 w zw. z 11 § 2 k.k.¹³.

¹³ W pojedynczych przypadkach odnotowano następujące kwalifikacje:

- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. i 157 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.; 207 § 1 k.k.; 157 § 2 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. i 189 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. i 189 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 197 § 2 k.k.; 217 § 1 k.k.; 216 § 1 k.k.; 217 § 1 k.k.; 216 § 1 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zw. z 197 § 3 pkt 3 k.k.; 207 § 1 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k.; 189 § 1 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k.; 284 § 1 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.,
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 2 k.k. w zb. z 157 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 217 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 2 k.k. w zb. z 157 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,

-
- 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 2 k.k.; 190 § 1 k.k.; 217 § 1 k.k.,
 - 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 3 pkt 1 k.k. i 189 § 1 k.k. i 201 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 190 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zw. z 197 § 3 i 2 k.k. w zw. z 160 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 w zw. 12 k.k.,
 - 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k., 190 § 1 k.k.,
 - 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k., 278 § 1 k.k.,
 - 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 3 k.k. w zw. z 200 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 168 § 1 d.k.k.,
 - 176 d.k.k. i 168 § 1 d.k.k.; 200 § 1 k.k.; 184 § 1 d.k.k.; 207 § 1 k.k.; 217 § 1 k.k.; 190 § 1 k.k.,
 - 176 d.k.k. w zb. z 176 d.k.k.; 197 § 1 k.k. w zb. z 201 k.k. w zw. z 12 k.k.; 201 k.k. w zw. z 12 k.k.; 201 k.k. w zw. z 12 k.k.; 207 § 1 k.k.; 190 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 189 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.,
 - 190 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 207 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 i 3 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 207 § 1 k.k.; 245 k.k.; 161 § 2 k.k., 284 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 284 § 1 k.k.; 284 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 157 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 197 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 200 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 200 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 207 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 207 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. i 245 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 190 § 1 k.k.; 217 § 1 k.k.; 207 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 207 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. w zw. z 91 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 189 § 1 k.k.; 278 § 1 k.k.; 278 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 190 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 191 § 1 k.k.; 280 § 1 k.k. w zb. z 275 § 1 k.k. w zb. z 278 § 5 k.k. w zw. z 278 § 1 k.k. w zb. z 157 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.; 190 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 207 § 3 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 275 § 1 i 276 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 278 § 1 k.k.; 160 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 279 § 1 k.k.; 288 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 58 § 1 ust. o przeciwdziałaniu narkomanii,
 - 197 § 1 k.k. w zb. z 189 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. w zb. z 198 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k., 190 § 1 w zw. z 12 k.k.,
 - 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 190 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k., 151 k.k.,
 - 197 § 1 k.k., 189 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k., 197 § 1 k.k., 207 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k., 207 § 1 k.k., 209 § 1 k.k., 157 § 2 k.k.,
 - 197 § 1 k.k., 286 § 1 k.k.,
 - 197 § 1 k.k.; 278 § 1 k.k. w zb. z 275 § 1 k.k. w zw. z 276 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 2 k.k. w zb. z 200 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 197 § 2 k.k. w zb. z 200 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 197 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.; 197 § 1 k.k.; 198 k.k.; 245 k.k.,
 - 197 § 2 k.k., 197 § 1 k.k.,
 - 197 § 2 k.k.; 13 § 1 k.k. w zw. z 282 k.k.,
 - 197 § 3 k.k. i 197 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 197 § 3 pkt 1 k.k.,
 - 197 § 3 pkt 1 k.k. w zw. z 197 § 1 i 2 k.k.; 200 § 1 w zb. z 201 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 13 § 1 w zw. z 197 § 1 k.k. w zb. z 201 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 157 § 1 k.k.; 190 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 197 § 3 pkt 2 k.k.,

W żadnym przypadku nie stwierdzono kwalifikacji z art. 197 § 3 pkt 3 k.k., ani z art. 197 § 4 k.k., trzeba jednak zwrócić uwagę, że art. 197 § 3 k.k. w obecnym brzmieniu został zmieniony ustawą z dnia 5 listopada 2011 r.¹⁴, która weszła w życie dopiero 8 czerwca 2010 r.

Analizując przyczyny odmowy wszczęcia śledztwa oraz umorzenia postępowania przygotowawczego, odnotowano następujące podstawy:

Podstawy odmowy wszczęcia postępowania:

17 § 1 pkt 1 k.p.k. – brak danych uzasadniających popełnienie przestępstwa – 25,
17 § 1 pkt 1 k.p.k. – czynu nie popełniono – 9,
17 § 1 pkt 2 k.p.k. – brak znamion czynu zabronionego – 10,
17 § 1 pkt 6 k.p.k. – przedawnienie - 3,
17 § 1 pkt 10 k.p.k. – brak wniosku o ściganie – 38,
322 § 1 k.p.k. – brak znamion czynu publicznoskargowego i brak interesu społecznego w ściganiu przestępstwa prywatnoskargowego – 1.

Podstawy umorzenia w trybie art. 308 k.p.k.

17 § 1 pkt 1 k.p.k. – brak danych uzasadniających popełnienie przestępstwa – 8,
17 § 1 pkt 1 k.p.k. – czynu nie popełniono – 5,
17 § 1 pkt 2 k.p.k. – brak znamion czynu zabronionego – 3,

-
- 198 k.k.,
 - 200 § 1 k.k. 207 § 1 k.k.; 217 § 1 k.k.; 288 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.,
 - 200 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 197 § 1 k.k. w zw. z 197 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 200 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.,
 - 200 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k. w zb. z 200 § 1 k.k. w zb. z 201 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 13 § 1 k.k. w zw. z 197 § 1 k.k. w zb. z 200 § 1 k.k. w zb. z 201 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 200 § 1 k.k.; 197 § 2 k.k.,
 - 200 § 1 k.k.; 200 § 1 k.k. i 197 § 1 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.; 200 § 1 k.k.; 157 § 2 k.k.,
 - 200 § 1 k.k. w zb. z 201 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k. w zw. z 12 k.k.; 200 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 207 § 1 k.k.,
 - 201 k.k. w zw. z 12 k.k.,
 - 203 k.k.; 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 204 § 2 k.k.,
 - 207 § 1 k.k. i 197 § 2 k.k. w zw. z 11 § 2 k.k.,
 - 207 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.; 278 § 1 k.k.,
 - 207 § 3 k.k. i 197 § 1 k.k.; 190 § 1 k.k.

¹⁴ Dz.U. z 2009 r., Nr 206, poz. 1589.

17 § 1 pkt 10 k.p.k. – brak wniosku o ściganie – 16,
322 § 1 k.p.k. – brak znamion czynu publicznoskargowego i brak interesu społecznego w ściganiu przestępstwa prywatnoskargowego – 1.

Podstawy umorzenia

17 § 1 pkt 1 k.p.k. – brak danych uzasadniających popełnienie przestępstwa – 74,
17 § 1 pkt 1 k.p.k. – czynu nie popełniono – 10,
17 § 1 pkt 2 k.p.k. – brak znamion czynu zabronionego – 22,
17 § 1 pkt 4 k.p.k. w zw. z art. 15 przepisów wprowadzających k.k. (sprawca nie podlega karze, z związku z upływem terminu przedawnienia przestępstwa popełnionego pod rządami Kodeksu karnego z 1969 r.) – 1,
17 § 1 pkt 6 k.p.k. – przedawnienie – 2,
17 § 1 pkt 10 k.p.k. – brak wniosku o ściganie – 12,
322 § 3 k.p.k. – brak podstaw do wniesienia aktu oskarżenia – 8,
brak danych co do podstawy – 1.

Z przedstawionego powyżej zestawienia wynika, że podstawą umorzenia lub odmowy wszczęcia postępowania są przede wszystkim przesłanki materialne (67,07%), a w szczególności brak danych uzasadniających popełnienie przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.). W poszczególnych kategoriach rozstrzygnięć rozkład ten był jednak niejednorodny. Przeszkody o charakterze materialnym stanowiły przyczynę:

- odmowy wszczęcia - 51,16 % spraw,
- umorzenia w trybie art. 308 k.p.k. – 48,48 % spraw,
- umorzenia – 82,30 % spraw.

Brak wniosku o ściganie był podstawą 44,18 % odmów wszczęcia, 48,48 % umorzeń przed wszczęciem i tylko 9,23 % umorzeń. Dysproporcja pomiędzy tymi wartościami jest całkowicie zrozumiała. Wniosek o ściganie jest pozytywną przesłanką procesową, która warunkuje wszczęcie procesu karnego. Stwierdzenie już w chwili powzięcia informacji o przestępstwie, że czyn jest przestępstwem wnioskowym uniemożliwia organowi procesowemu wszczęcie śledztwa. Do chwili otrzymania wniosku możliwe jest dokonywanie wyłącznie czynności niecierpiących

zwłoki w celu zabezpieczenia śladów i dowodów, a także czynności zmierzających do wyjaśnienia, czy wniosek będzie złożony. Podjęcie decyzji o umorzeniu postępowania z powodu braku wniosku o ściganie będzie zatem możliwe w zasadzie wyłącznie wtedy, gdy śledztwo wszczęto o czyn ścigany z urzędu, a w jego toku okazało się, że przestępstwo ma charakter wnioskowy, zaś pokrzywdzony wniosku takiego nie złożył.

2. Odmowa wszczęcia śledztwa

Analiza decyzji o odmowie wszczęcia postępowania karnego pozwoliła na wyodrębnienie czterech typowych sytuacji, które skutkują wydaniem postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa.

Pierwsza grupa obejmuje sprawy, w których pokrzywdzona¹⁵ bezpośrednio po zdarzeniu zgłasza się do organów ścigania, informując o popełnionym przestępstwie. Czynność taka jest dokumentowana notatką urzędową. Następnie jakiś czas potem (od kilku do kilkunastu dni) pokrzywdzona zgłasza się ponownie do organów ścigania i w czasie formalnego sporządzenia protokołu ustnego zawiadomienia o przestępstwie odmawia złożenia wniosku o ściganie, co skutkuje wydaniem postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa. (Por. stan faktyczny nr 1).

Druga sytuacja ma miejsce wtedy, gdy zawiadamiającym o popełnieniu przestępstwa zgwałcenia jest osoba trzecia (najczęściej osoba najbliższa (matka, konkubent, mąż), dyrektor placówki opiekuńczej, w której przebywa pokrzywdzona, dyrektor szkoły, rzadziej świadek) albo źródłem informacji o przestępstwie jest anonim. Wezwana następnie przez organ ścigania pokrzywdzona odmawia złożenia wniosku o ściganie.¹⁶ (Por. stan faktyczny nr 3).

¹⁵ Jakkolwiek pokrzywdzonym w sprawie o przestępstwo zgwałcenia może być zarówno kobieta, jak i mężczyzna, zgwałcenia mężczyzn zdarzają się niezwykle rzadko. Ponieważ w badanych sprawach było tylko trzech pokrzywdzonych mężczyzn, w raporcie dla oznaczenia pokrzywdzonego używam rodzaju żeńskiego, chyba że opisywana sprawa dotyczy postępowania, w którym pokrzywdzonym był mężczyzna.

¹⁶ W sprawie Prokuratury Rejonowej w Janowie Lubelskim, źródłem zawiadomienia o zgwałceniu małoletniego Krzysztofa S. był anonim. Matka pokrzywdzonego kategorycznie zaprzeczyła, by zdarzenie takie miało miejsce i oświadczyła, że nie chce by Policja prowadziła jakiegokolwiek czynności w tej sprawie.

Trzeci model dotyczy postępowań, w których pokrzywdzona składa zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa zgwałcenia oraz wnioski o ściganie, jednak z opisu czynu nie wynika uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa, albo ustalono, że czynu nie popełniono, co powoduje, że organ procesowy odmawia wszczęcia postępowania. (por. stan faktyczny nr 2). W tej grupie mieszczą się także zawiadomienia pochodzące od osób chorych psychicznie, z których ewidentnie wynika, że czyn nie miał miejsca. Przykładowo w sprawie nadzorowanej przez Prokuraturę Rejonową w Opolu Lubelskim¹⁷ pokrzywdzona złożyła zawiadomienie, że nieznanemu mężczyźnie dokonał gwałtu na niej za pomocą umysłu, włączając się do niego przy pomocy członka swego syna. Wskazywała, że mężczyzna ten „nielegalnie przebywa w jej umyśle, zaciera sygnały łączące ją z prokuraturą”. Chciałaby, żeby tę osobę natychmiast „wyłączyć z jej umysłu, gdyż nie ma prawa tam przebywać”.

Czwarta grupa spraw zbliżona jest do modelu trzeciego. Różnica sprowadza się do motywacji osoby informującej o przestępstwie. Zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa składane jest mimo świadomości, że czyn nie został popełniony, np. z lęku przed matką z powodu przebywania w nocy poza domem¹⁸, w obawie, że fakt odbycia stosunku płciowego zostanie ujawniony na jednym z komunikatorów internetowych, przez co pokrzywdzona popsuje sobie opinię w środowisku szkolnym czy miejscu pracy,¹⁹ jako efekt kłótni pomiędzy pokrzywdzoną i jej partnerem²⁰, albo forma ostrzeżenia dla sprawcy (najczęściej męża, który znęca się nad pokrzywdzoną²¹). W jednej ze spraw²² pokrzywdzona oświadczyła, że nie chce by w sprawie było prowadzone jakiegokolwiek postępowanie, nie jest tym zainteresowana, chciała jedynie poinformować organy ścigania o tym zdarzeniu. W innym

¹⁷ Ds 1382/10/S. W sprawie tej prawidłowo odmówiono wszczęcia śledztwa ze względu na brak wniosku o ściganie, a nie z powodu niepopołnienia czynu zabronionego.

¹⁸ Np. Prokuratura Rejonowa w Słupsku, sygn. akt 1 Ds 1224/10.

¹⁹ Np. Prokuratura Rejonowa w Miastku, sygn. akt Ds 794/10, w sprawie o czyn z art. 197 § 3 pkt 1 k.k. w zw. z art. 197 § 1 i 2 k.k..

²⁰ Np. Prokuratura Rejonowa w Stalowej Woli, sygn. akt 2 Ds 254/10.

²¹ Np. Prokuratura Rejonowa w Miastku, sygn. Ds 569/10. Pokrzywdzona zeznała: „Ja nie składam wniosku o ściganie mojego męża za to, że siłą chciał ze mną współżyć płciowo. Myślę, że jest już dość wystraszony i nie będzie tego robił w przyszłości. (...) Zeznaję, że to jest moja prywatna sprawa”.

²² Prokuratura Rejonowa w Lubartowie, sygn. akt Ds 23/10/S.

postępowaniu²³, w czasie sporządzenia protokołu przyjęcia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa pokrzywdzona zeznała: „Ja nie składam wniosku o ściganie i ukaranie Zbigniewa P. za doprowadzenie mnie do obcowania płciowego. Nie chcę, żeby w tej sprawie było prowadzone postępowanie karne. Mam jeszcze taką prośbę, mianowicie chciałabym, żeby Zbigniew otrzymał odpis postanowienia końcowego w tej sprawie, żeby się dowiedział, że faktycznie zgłosiłam jego zachowanie na Policji i mu to darowałam”.

Tylko w trzecim i czwartym przypadku podstawą odmowy wszczęcia powinien być brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, względnie stwierdzenie, że czynu nie popełniono, a więc przesłanki materialne. W pierwszej i drugiej sytuacji odmowa wszczęcia powinna nastąpić wyłącznie z powodu braku wniosku o ściganie (zgodnie z regułą, że pierwszeństwo mają przesłanki procesowe przed materialnymi).

Co ciekawe, w ani jednym przypadku nie rozważano kwestii pociągnięcia zawiadamiającej do odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego zawiadomienia o przestępstwie, tj. o czyn z art. 238 k.k.

Zaobserwowano przypadki, w których wskazywana była wadliwa podstawa odmowy wszczęcia śledztwa wynikająca z niewłaściwego zastosowania reguł dotyczących zbiegu przesłanek negatywnych. Tak było między innymi w sprawie nadzorowanej przez Prokuraturę Rejonową w Jeleniej Górze²⁴, w której wydane zostało postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa wobec braku danych uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.), podczas gdy podstawą decyzji powinien być brak wniosku o ściganie (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.), bowiem pokrzywdzona oświadczyła, że nie chce wszczęcia postępowania. Podobna sytuacja miała miejsce w postępowaniu sprawdzającym nadzorowanym przez Prokuraturę Rejonową Lublin-Południe o czyn z art. 197 § 2 k.p.k. Pokrzywdzona w rozmowie telefonicznej z funkcjonariuszem Policji kategorycznie odmówiła stawiennictwa w jakiegokolwiek jednostce Policji oraz współpracy, zażądała, by Policja przestała ją „nękać” wezwaniami i telefonami, ponieważ nie złoży wniosku

²³ Prokuratura Rejonowa w Świdniku, sygn. akt Ds 1114/10.

²⁴ sygn. akt. 1 Ds 629/10

o ściganie, zawiadomienia o przestępstwie i zeznań. W tej sytuacji również należało odmówić wszczęcia postępowania na podstawie art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.

W sprawie prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową w Słupsku²⁵ błędna podstawa odmowy wszczęcia procesu wynikała z innych przyczyn. W postępowaniu tym pokrzywdzona złożyła wniosek o ściganie i zawiadomienie o mającym miejsce miesiąc wcześniej zgwałceniu przez sąsiada. Godzinę po zakończeniu czynności ponownie zgłosiła się do Komisariatu Policji, oświadczając, że cofa wniosek o ściganie, mimo świadomości, iż wniosku tego nie może cofnąć. W postanowieniu o odmowie wszczęcia postępowania jako podstawę wskazano brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.), zamiast prawidłowego braku wniosku o ściganie.

Problem, o którym mowa powyżej, wiąże się ściśle z kwestią dopuszczalności cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia w sytuacji, gdy nie zostało wydane jeszcze postanowienie o wszczęciu śledztwa. Zagadnienie to wiąże się z odwołanością czynności procesowych strony, przez którą należy rozumieć umożliwienie stronie pozbawienia znaczenia prawnego uprzednio dokonanej czynności za pomocą własnego oświadczenia woli.²⁶ Odwołanie oświadczenia woli strony polega, albo na złożeniu oświadczenia uniemożliwiającego organowi procesowemu merytoryczne rozpoznanie uprzednio dokonanej czynności (np. cofnięcie apelacji), albo na anulowaniu swojego wcześniejszego oświadczenia, które warunkuje wszczęcie, kontynuowanie lub zakończenie postępowania w danej kwestii (np. cofnięcie sprzeciwu od wyroku nakazowego).²⁷ Cofnięcie wniosku o ściganie oznacza właśnie dezaktualizację wcześniej złożonego żądania ścigania sprawcy przestępstwa wnioskowego. Należy podkreślić, że zaniechanie ścigania sprawcy przestępstwa wnioskowego, ma miejsce wyłącznie wtedy, gdy następstwem złożenia wniosku o ściganie było wszczęcie postępowania przygotowawczego. Inaczej jednak sprawa wygląda, gdy pokrzywdzona złożyła wniosek i cofa go zanim zostało wszczęte śledztwo. Nawet jeśli przy złożeniu wniosku o ściganie została prawidłowo

²⁵ sygn. akt 1Ds 685/10, zob. stan faktyczny nr 5.

²⁶ I. Nowikowski: *Odwołalność czynności procesowych stron w polskim procesie karnym*, Lublin 2001, s. 21.

²⁷ *Ibidem*, s. 19.

pouczona o niemożności cofnięcia wniosku, to może w każdej chwili cofnąć swoje oświadczenie woli, ponieważ nie wywołało ono jeszcze skutku w postaci wszczęcia postępowania karnego, a do cofnięcia tego wniosku nie jest potrzebna zgoda prokuratora.²⁸ Z tego powodu podstawą odmowy wszczęcia śledztwa w opisanej sytuacji powinien być brak wniosku o ściganie (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.).

Warto w tym miejscu także wskazać, że nie można skutecznie zrzec się *a priori* prawa do złożenia wniosku o ściganie.²⁹ Oświadczenie pokrzywdzonego o nieżądaniu ścigania przestępstwa wnioskowego ma taki właśnie charakter, a więc należy uznać je za bezskuteczne. Jeśli pokrzywdzony oznajmia przed złożeniem wniosku, że nie żąda ścigania sprawcy przestępstwa wnioskowego, to oświadczenie takie należy utożsamiać z brakiem wniosku o ściganie, skutkującym wydaniem postanowienia o odmowie wszczęcia śledztwa lub dochodzenia. Słusznie więc Sąd Najwyższy orzekł, że „nic nie przemawia za tym, by oświadczenie woli o nieściganie sprawcy traktować inaczej niż brak wniosku o ściganie. To oświadczenie woli ma identyczne znaczenie jak brak wniosku, ponieważ oba sprowadzają się do niedopuszczalności wszczęcia lub konieczności umorzenia postępowania już wszczętego. Tym samym w sensie praktyczno-porządkowym oświadczenie o nieściganie pełni rolę uświadamiającą odpowiednim organom, że w tym czasie pokrzywdzony nie domaga się ścigania. Nie zamyka to drogi do skutecznego złożenia wniosku o ściganie w późniejszym terminie aż do momentu wystąpienia przedawnienia”.³⁰

Możliwość złożenia wniosku o ściganie, mimo uprzedniego zrzeczenia się uprawnienia do tego, jest konsekwencją tego, że brak wniosku o ściganie należy do

²⁸ Szerzej na ten temat w: K. Dudka: *Procesowe aspekty przestępstwa zgwałcenia*, w: red. M. Mozgawa, *Przestępstwo zgwałcenia*, wyd. Wolters Kluwer, w druku.

²⁹ M. Cieślak: *O ściganu na wniosek w obowiązującym polskim prawie*, PiP 1973, nr 11, s. 71.

³⁰ Wyrok SN z 13 lipca 1972 r., I KR 151/72, OSNKW 1972, nr 12, poz. 195; por. S. Dałkowski: Głosa do uchwały składu 7 sędziów SN z 20 marca 1974 r., VI KZP 33/73, OSPiKA 1974, nr 11, s. 501 – 503. W doktrynie postulowano ograniczenie terminu do złożenia wniosku o ściganie, głównie z tego powodu, że pozostawienie pokrzywdzonemu prawa złożenia wniosku o ściganie aż do upływu okresu przedawnienia rodzi niebezpieczeństwo nadużywania przyznanego mu prawa do celów pozaprocesowych, np. w celu wymuszenia odszkodowania, a także utrudnia organom procesowym dojście do prawdy. Tak T. Grzegorzczak: *Wniosek o ściganie w procesie karnym*, NP 1979, nr 5, s. 48. Wydaje się, że takie zastrzeżenie nie ma uzasadnienia, jeśli się zważy, że jednym z celów procesu karnego jest uwzględnienie prawnie chronionych interesów pokrzywdzonego, w tym restytucja wyrządzonej szkody. Nie można z góry zakładać, że w każdym przypadku późniejsze złożenie wniosku o ściganie jest jedynie formą nacisku lub zemsty na sprawcy przestępstwa.

względnych przeszkód procesowych, które wywołują skutek tylko w określonym układzie procesowym, utworzonym przez tożsamość czynu, osobę sprawcy i pokrzywdzonego oraz brak wniosku o ściganie. Późniejsze złożenie wniosku powoduje powstanie nowego układu procesowego, w którym brak składnika wyznaczającego niedopuszczalność procesu jest usunięty, a tym samym postępowanie może zostać wszczęte.³¹

O tym, że powyższe zagadnienie nie ma charakteru wyłącznie teoretycznego, świadczy sprawa prowadzona przez Prokuraturę Rejonową w Bełchatowie³². W dniu 31 stycznia 2010 r. 28-letnia Monika R., pacjentka Oddziału Psychiatrycznego Szpitala Wojewódzkiego w B. (z rozpoznaniem uzależnieniem mieszanym, tj. od alkoholu i narkotyków), złożyła na piśmie następujące oświadczenie: „Oświadczam, że w dniu dzisiejszym powiadomiłam lekarza Oddziału Psychiatrycznego o wykorzystaniu seksualnym mnie przez Mariusza N. bo tak chciał mój konkubent, Marek W. W chwili obecnej nie chcę aby policja zajmowała się tą sprawą. Odmawiam teraz złożenia wniosku o ściganie. Chcę się nad tym zastanowić. Odmawiam badania ginekologicznego. Nie chcę mu się poddać”. W dniu 3 lutego 2010 r. do Komendy Powiatowej w B. wpłynęło pismo Moniki R., w którym informuje, że nie zgłaszała od razu faktu zgwałcenia, ponieważ boi się sprawcy, „on jest silny i choruje na schizofrenię, nie wiadomo co mu strzeli do głowy”. Jednocześnie wnosi o ściganie przestępstwa zgwałcenia. W sprawie tej wszczęte zostało śledztwo, które ograniczyło się do przesłuchania pokrzywdzonej w charakterze świadka oraz powołania biegłego psychologa, który sporządził opinię sądowo-psychologiczną dotyczącą Moniki R. W dniu 12 maja 2010 r. KPP w Bełchatowie wydał postanowienie o umorzeniu śledztwa z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.). Uzasadnienie (w całości) brzmiało:

„W dniu 31 stycznia Pani Monika R. powiadomiła KPP Bełchatów, że w dniu 28 stycznia 2010 r. kiedy przebywała na oddziale psychiatrycznym szpitala Wojewódzkiego w B. została zgwałcona przez pacjenta w/w oddziału Mariusza N.

³¹ J. Grajewski: *Konsekwencje procesowe oświadczenia pokrzywdzonego o nieządaniu ścigania sprawy przestępstwa wnioskowego*, PiP 1977, nr 6, s. 74.

³² Ds 234/10

W toku przesłuchania pokrzywdzonej biegły specjalista psychologii klinicznej wydała opinie, że istnieją uzasadnione wątpliwości dla uznania Moniki R. za wiarygodne źródło informacji o zdarzeniach stanowiących przedmiot sprawy.

Wobec powyższych ustaleń postanowienie jak w konkluzji jest uzasadnione”.

Sąd Rejonowy w Bełchatowie³³ nie uwzględnił złożonego przez Monikę R. zażalenia, uznając je za oczywiście bezzasadne. W ocenie Sądu, przeprowadzone śledztwo słusznie doprowadziło organy ścigania do wniosku, że w sprawie zachodzi negatywna przesłanka procesowa, a zgromadzony w sprawie materiał dowodowy zasadnie przemawia za tym, że brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa. Sąd w uzasadnieniu wskazał przy tym, że z urzędu Sądowi wiadomo, że osoba podejrzewana o popełnienie przestępstwa w przedmiotowej sprawie – Mariusz N. – zmarł.

3. Umorzenie postępowania przygotowawczego

Analiza podstaw umorzenia śledztwa prowadzonego w sprawach o przestępstwo z art. 197 § 1 – 4 k.k. wykazała podobne zróżnicowanie przyczyn podjęcia tego rodzaju decyzji jak w przypadku odmowy wszczęcia. Dominują jednak dwie zasadnicze grupy.

Z pierwszą mamy do czynienia wtedy, gdy dowody przeprowadzone w postępowaniu przygotowawczym nie dały podstaw do wniesienia aktu oskarżenia, ze względu na brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub stwierdzenie, że czynu nie popełniono, albo nie zawiera on znamion przestępstwa. Organ procesowy prawidłowo dokonuje oceny zgromadzonych w sprawie dowodów i przedstawionego stanu faktycznego.

Druga grupa, podobnie jak w przypadku odmowy wszczęcia postępowania, obejmuje te sytuacje, w których decyzja o umorzeniu zapada wobec stwierdzenia, że czynu nie popełniono, zaś zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa było fałszywe.

³³ sygn. akt II Kp 391/10

Pokrzywdzone składały zawiadomienia z różnych przyczyn, np.:

- 16-letnia Paulina G. złożyła zawiadomienie o molestowaniu seksualnym przez ojca z zemsty, że odebrał jej telefon komórkowy, przez co nie mogła kontaktować się ze swoim chłopakiem³⁴;
- 19-letnia Honorata Ch., wychowanka Specjalnego Ośrodka Szkolno-Wychowawczego w T. zawiadomiła organy ścigania o molestowaniu przez byłego konkubenta matki, ponieważ nie lubi go; kiedyś okradł matkę, a teraz chce do niej wrócić. Sądziła, że złożenie zawiadomienia spowoduje, że mężczyzna przestanie do matki przyjeżdżać³⁵;
- Matka, zła na swego konkubenta, że przepija pieniądze i nie pomaga jej spłacać kredytu, namówiła córkę, Agnieszkę P., do złożenia zawiadomienia o tym, że ojciec ją molestuje seksualnie. (W tym przypadku wszczęto postępowanie przeciwko obu kobietom o fałszywe zeznania i fałszywe zawiadomienie o przestępstwie)³⁶;
- 15-letnia pokrzywdzona opowiedziała szkolnemu pedagogowi o rzekomym zgwałceniu, aby usprawiedliwić 2 dni nieobecności w szkole.³⁷;
- Małgorzata O. złożyła zawiadomienie, ponieważ chciała dokuczyć konkubentowi, gdyż denerwuje ją, że nadużywa on alkoholu³⁸;
- Pełnomocnik Lucyny G. i jej dwojga dzieci, Moniki G. i Grzegorza G. złożył zawiadomienie o popełnieniu przestępstw, między innymi z art. 197 § 1 k.k. i 207 § 1 k.k. Przesłuchana w charakterze świadka Monika G. wprost zeznała, że wynik postępowania karnego może być przydatny dla ewentualnej eksmisji ojca i sprawy rozwodowej rodziców³⁹.

We wszystkich tych sprawach postępowanie umorzono z powodu niepopelnienia przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k.).

Odrębną kategorię tworzą sprawy umorzono z powodu wystąpienia ujemnych przesłanek formalnych, wśród których dominuje brak wniosku o ściganie (28 spraw) i

³⁴ Prokuratura Rejonowa w Kartuzach, sygn. akt Ds 360/10

³⁵ Prokuratura Rejonowa w Kartuzach, sygn. akt Ds 2131/10.

³⁶ Prokuratura Rejonowa w Białej-Podlaskiej, sygn. akt 1 Ds 62/10/S.

³⁷ Prokuratura Rejonowa w Białej-Podlaskiej, sygn. akt 1 Ds 1855/10/S.

³⁸ Prokuratura Rejonowa w Grójcu, sygn. akt 1 Ds 709/10/S.

³⁹ Prokuratura Rejonowa w Świdniku, sygn. akt 1 Ds 1267/10/Sp.

przedawnienie (3 sprawy, w tym jedno umorzenie na podstawie art. 17 § 1 pkt 4 k.p.k. w związku z art. 15 przepisów wprowadzających k.k.). Nie odnotowano żadnej innej przeszkody o charakterze formalnym, która skutkowałaby umorzeniem postępowania.

Istotny problem wiąże się z zagadnieniem cofnięcia w toku postępowania przygotowawczego wniosku przez pokrzywdzonego. Jak już wspomniano wyżej, nie jest dopuszczalne jego cofnięcie w przypadku przestępstwa zgwałcenia (art. 12 § 3 k.p.k.). W rzeczywistości zdarzały się sytuacje, w których pokrzywdzona po wszczęciu śledztwa wykazywała brak woli kontynuowania procesu karnego, domagając się jego zakończenia. Zaobserwowano kilka typowych sytuacji z tym związanych:

- złożenie oświadczenia o cofnięciu wniosku o ściganie⁴⁰,
- odmowa składania zeznań na podstawie art. 182 k.k.⁴¹,
- zmiana zdania przez pokrzywdzoną, która stwierdzała, że stosunek płciowy lub inna czynność seksualna odbyły się za jej zgodą, albo w ogóle nie miały miejsca⁴².

W sprawie nadzorowanej przez Prokuraturę Rejonową w Przysusze⁴³ o doprowadzenie Katarzyny R. przemocą do obcowania płciowego na terenie Francji, pokrzywdzona w czasie przeprowadzonej z nią przez funkcjonariusza Policji rozmowy telefonicznej oświadczyła, że nie jest zainteresowana dalszym prowadzeniem postępowania i chciałaby wycofać wniosek o ściganie. Wobec faktu, że jeden ze świadków przebywał za granicą, zeznania innych nie wniosły niczego do sprawy, a miejsce pobytu domniemanego sprawcy nie było ustalone, śledztwo w tej sprawie zostało umorzone z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających fakt popełnienia przestępstwa art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.

⁴⁰ Np. Prokuratura Rejonowa w Poddębicach, sygn. akt 888/10 – art. 197 § 1 k.k. w zw. z art. 12 k.k. Postępowanie umorzono z powodu braku dostatecznych dowodów uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k..

⁴¹ Np. Prokuratura Rejonowa w Wołominie, sygn. akt 5 Ds. 605/10, Prokuratura Rejonowa w Przasnyszu, sygn. akt 1 Ds. 416/10.

⁴² Np. Prokuratura Rejonowa Warszawa-Ochota, sygn. akt 5 Ds 1144/10/I.

⁴³ Ds 774/10.

Z kolei w śledztwie prowadzonym przez Prokuraturę Rejonową Warszawa-Ochota⁴⁴ pokrzywdzona złożyła następujące zeznanie: „Nie jestem zainteresowana prowadzeniem tego postępowania. Nie czuję się pokrzywdzona. Wiem już teraz, że nie zostałam zgwałcona (...). Zakładanie mi kajdanek było formą zabawy i faktycznie nie byłam pozbawiona wolności”. Także i w tym przypadku nastąpiło umorzenie z braku dostatecznych dowodów uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa.

Odmowa składania zeznań na podstawie art. 182 k.p.k. miała miejsce w sprawach, w których prowadzone było postępowanie o czyn z art. 207 § 1 k.k. i związane z nim przestępstwo z art. 197 k.k. (zob. stany faktyczne 6-8). W złożonych wcześniej zeznaniach pokrzywdzona zazwyczaj informuje organy ścigania, że nie chce kontynuować postępowania, chce aby sprawa się zakończyła. Ponieważ cofnięcie wniosku jest niedopuszczalne, w toku kolejnego przesłuchania odmawia składania zeznań.

We wszystkich tych sprawach widać wyraźnie, że dominującą rolę w podjęciu decyzji procesowej kończącej postępowanie ma postawa pokrzywdzonej. Niekiedy można znaleźć wprost tego rodzaju odniesienia w decyzji organu procesowego.

Dla przykładu, w uzasadnieniu postanowienia o umorzeniu śledztwa prowadzonego przez Prokuraturę Rejonową Warszawa-Praga Południe⁴⁵ o czyn z art. 197 § 2 k.k. w sprawie przeciwko Kingsleyowi N., podejrzanemu o to, że używając przemocy w postaci trzymania za ręce i przytrzymywania doprowadził małoletnią Sylwię B. (l. 17) do poddania się innej czynności seksualnej w postaci dotykania jej intymnych części ciała, znalazło się stwierdzenie: „W tym miejscu wskazać należy, iż organ procesowy nie kontynuuje postępowania wbrew woli pokrzywdzonego. Wprawdzie organy ścigania dysponują środkami przymusu bezpośredniego, w tym pozwalającymi na zatrzymanie świadka i przymusowe doprowadzenie go na czynności, niemniej jednak stosowanie takich środków wobec pokrzywdzonych należy do przypadków wyjątkowych i winno być stosowane z dużą rozwagą”. W sprawie tej pokrzywdzona odmówiła udziału w okazaniu bezpośrednim, podczas gdy, zdaniem prokuratora, czynność ta była konieczna.

⁴⁴ sygn. akt 5 Ds 1144/10/l.

⁴⁵ 4 Ds 220/10/2

Niezwykle interesującą kwestią jest dopuszczalność i skuteczność cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia w sytuacji braku pouczenia o konsekwencji określonej w art. 12 § 3 k.p.k. Zagadnienie to wiąże się z obowiązywaniem zasady informacji określonej w art. 16 § 1 k.p.k. Zgodnie z tą regulacją, jeśli przepis szczególny przewiduje obowiązek pouczenia o przysługującym uczestnikowi uprawnieniu lub ciążącym na nim obowiązku, brak takiego pouczenia, lub mylne pouczenie, nie może wywołać negatywnych konsekwencji dla tego uczestnika. Jednakże zarówno w piśmiennictwie jak i w orzecznictwie Sądu Najwyższego wskazuje się na liczne wyjątki, które osłabiają gwarancyjny charakter zasady informacji w procesie karnym.⁴⁶

Odnosząc się bezpośrednio do możliwości cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia nie poinformowanego o możliwości cofnięcia wniosku o ściganie, należy przywołać pogląd Sądu Apelacyjnego w Warszawie⁴⁷, zgodnie z którym nie ma znaczenia dla toku postępowania w odniesieniu do przestępstwa z art. 168 § 2 k.k. z 1969 r. to, czy zgłaszający wniosek o ściganie został pouczony o możliwości jego cofnięcia czy nie. W uzasadnieniu Sąd Apelacyjny wskazał tylko, że jeśli żądanie ścigania zostaje wyrażone w chwili złożenia wniosku, to postępowanie karne toczy się z urzędu, a okazana później przez pokrzywdzoną wola odwołania wniosku nie ma wpływu na tok postępowania.

Nie można zaaprobować tego stanowiska, jako że całkowicie pomija implikacje wynikające z zasady informacji, która chociaż ma wyraźną legitymację ustawową

⁴⁶ W wyroku z dnia 1 lutego 1979 r. w sprawie II KR 1/79, Sąd Najwyższy stwierdził, że uchybienie procesowe polegające na niezawiadomieniu ujawnionego pokrzywdzonego o przestąpieniu aktu oskarżenia do sądu lub o terminie rozprawy głównej, oraz wynikające z tego niekorzystne dla niego skutki w postaci np. niezłożenia oświadczenia o przystąpieniu do sprawy w charakterze oskarżyciela posiłkowego ubocznego i pozbawienie go tym samym statusu strony postępowania jurysdykcyjnego, nieprzyłączenia się do postępowania innego pokrzywdzonego tym samym czynem czy niezłożenia powództwa cywilnego nie mogą ulec konwalidacji w postępowaniu odwoławczym, a to z tej przyczyny, że oświadczenie o przystąpieniu lub złożenie powództwa cywilnego może nastąpić najpóźniej do czasu otwarcia przewodu sądowego na rozprawie głównej (art. 54 § 1, 59 § 2 i 62 k.p.k.). Wydaje się, że w orzeczeniu tym Sąd Najwyższy całkowicie pominął zasadę informacji. OSNKW 1979 nr 7-8, poz. 84. W piśmiennictwie na ten temat, w odniesieniu do prawa dowodowego, wypowiadał się T. Grzegorzczak: *Kodeks postępowania karnego. Komentarze Zakamycza wraz z komentarzem do ustawy o świadku koronnym*, Kraków 2003, s. 756 Autor twierdzi, że zasady prawa dowodowego wykluczają możliwość pozbawienia mocy dowodowej wyjaśnień oskarżonego, złożonych mimo braku pouczenia go o prawie do odmowy ich złożenia lub odmowy odpowiedzi na pytanie, uzasadniając, że tam, gdzie ustawodawca chce wyeliminować z procesu karnego określony dowód z powodu konkretnego uchybienia, wskazuje to w odrębnym przepisie (np. art. 171 § 6, art. 196 § 2 k.p.k.), czego brak w przypadku art. 300 k.p.k.

⁴⁷ Postanowienie SA w Warszawie z dnia 7 maja 1999 r., II AKz 152/99, OSA 2000, nr 7-8, poz. 62.

i należy do naczelných zasad procesu karnego, w rzeczywistości nie jest należycie respektowana. Naczelne zasady procesowe wyznaczają reguły interpretacji pozostałych przepisów Kodeksu postępowania karnego i mają w stosunku do nich charakter nadrzędny.

Sąd Najwyższy wskazał, że celem zasady wskazanej w art. 16 k.p.k. jest niedopuszczenie do ujemnych następstw procesowych dla uczestników postępowania z powodu ich niezajomości prawa, a także eliminacja zbędnych czynności i wiążących się z tym nakładów.⁴⁸ W każdym więc przypadku, gdy pokrzywdzony nie zostanie pouczoney o niemożności cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia i wyrazi wolę jego cofnięcia, czynność ta wywoła skutek właściwy dla tej czynności.

Problem powyższy wystąpił w sprawie prowadzonej przez Prokuraturę Rejonową Lublin Północ w Lublinie⁴⁹ dotyczącej zgwałcenia Anny G. Pokrzywdzona w dniu 15 kwietnia 2002 r. złożyła zawiadomienie o zgwałceniu. Przesłuchiwana 26 stycznia 2010 r. przez prokuratora zeznała, że nie została pouczoney o treści art. 12 § 3 k.p.k. Z protokołu przyjęcia zawiadomienia o przestępstwie istotnie nie wynika takie pouczenie, znajduje się w nim jedynie oświadczenie pokrzywdzonej: „Żądam ścigania i ukarania tego mężczyzny, który (...) dokonał na mnie gwałtu”. W dniu 15 stycznia 2010 r. otrzymała pouczenie o prawach i obowiązkach pokrzywdzonego. 26 stycznia, w toku przesłuchania, które było kontynuacją poprzednich zeznań z 15 stycznia, pokrzywdzona stwierdziła, że wniosku o ściganie by nie złożyła i nie chce, by w tej sprawie postępowanie było kontynuowane (czemu trudno się dziwić, zważywszy, że trwało ono już prawie 8 lat!).

Prokurator umorzyła postępowanie o czyn z art. 197 § 1 k.k. na podstawie braku wniosku o ściganie, tj. art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k. W znakomicie uzasadnionym postanowieniu wskazała między innymi, że: „Brak należytego pouczenia Anny G. doprowadził zatem do tego, że postawił pod znakiem zapytania sam fakt prawny istnienia jej wniosku o ściganie”.

⁴⁸ postanowienie SN z 5 stycznia 1974 r., w sprawie IV KZ 267/73, OSNKW 1974 nr 4, poz. 77.

⁴⁹ sygn. akt 2 Ds 18/10.

IV. Podsumowanie i uwagi *de lege ferenda*

Przeprowadzone badanie podstaw odmowy wszczęcia i umorzenia postępowania przygotowawczego w sprawach o przestępstwo zgwałcenia pozwala na przyjęcie kilku uogólnień.

Wśród podstaw decyzji o umorzeniu oraz odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego dominują przesłanki materialne, a w szczególności określony w art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k. brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa. Przeszkody o charakterze materialnym stanowią 51,16 % wszystkich podstaw odmowy wszczęcia i 74,09% przyczyn umorzenia postępowania (łącznie z umorzeniem w trybie art. 308 k.p.k.). Brak wniosku o ściganie był podstawą 44,18 % odmów wszczęcia, 48,48 % umorzeń przed wszczęciem i tylko 9,23 % umorzeń.

Uzasadnienia postanowień o umorzeniu są generalnie na dobrym poziomie. Zgodnie z § 229 ust. 2 reg. prok. w uzasadnieniu należy wymienić osoby, przeciwko którym toczyło się postępowanie, oraz zarzuty albo zdarzenia będące jego przedmiotem, zwięźle przedstawić czynności, jakich dokonano, i poczynione ustalenia, ocenić zebrane dowody oraz wskazać podstawy faktyczne i prawne, które zadecydowały o umorzeniu. Nie można jednak oprzeć się wrażeniu, że w niektórych przypadkach organy procesowe nie wykorzystują dostępnych możliwości dowodowych i nieco zbyt pochopnie umarzają śledztwo.

Nieco gorszy poziom prezentują uzasadnienia postanowień o odmowie wszczęcia postępowania przygotowawczego. Z reguły ograniczają się do stwierdzenia, że czynności sprawdzające nie dały podstaw do wszczęcia śledztwa, ze względu na brak uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa. Niekiedy postępowanie sprawdzające sprowadza się do rozpytania pokrzywdzonej i domniemanego sprawcy, który zaprzecza faktowi popełnienia przestępstwa i na tej podstawie organ procesowy odmawia wszczęcia postępowania.

Analizując akta, w których śledztwo zainicjowane zostało wyłączeniem materiałów do odrębnego postępowania, dostrzeżono prawidłowość, że poza wyodrębnionymi materiałami z reguły nie przeprowadza się żadnych dodatkowych

czynności, które miałyby na celu wyjaśnienie okoliczności sprawy, lecz bezpośrednio organ procesowy wydaje decyzję o umorzeniu postępowania.⁵⁰

Chociaż nie było to celem przeprowadzonego badania, dostrzeżono, że wbrew postulatowi zwiększenia zakresu ochrony w procesie karnym pokrzywdzonych w sprawach o przestępstwo zgwałcenia i zabezpieczenia ich przed powtórnią wiktymizacją, między innymi poprzez jednokrotne przesłuchanie w charakterze świadka, dezyderat ten pozostaje bardziej w sferze życzeń niż rzeczywistości. Prawie nie zdarzają się postępowania, w których pokrzywdzona jest przesłuchiwana tylko raz. Zazwyczaj jest rozpytywana na okoliczność zdarzenia w toku postępowania sprawdzającego, następnie odbierane jest ustne zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa, a potem ma miejsce dodatkowe przesłuchanie (lub przesłuchania) w charakterze świadka. W kilku przypadkach odnotowano również konfrontacje pomiędzy pokrzywdzoną a podejrzanym, czego zdecydowanie należy unikać. Postulować należy także, by wszystkie czynności z udziałem pokrzywdzonej wykonywane były przez kobietę, nawet wtedy, gdy prowadzącym lub nadzorującym postępowanie przygotowawcze jest mężczyzna. Z punktu widzenia obowiązującej w Prokuraturze zasady indyferencji, czynność taka będzie prawnie skuteczna, z punktu widzenia psychologicznego zapewni pokrzywdzonej większy komfort psychiczny i ułatwi mówienie o rzeczach wstydlivych i intymnych.

Wyraźnie także widać „próby obejścia” zakazu cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia, skutkujące umarzeniem postępowania z innych przyczyn, przede wszystkim z powodu braku dowodów uzasadniających popełnienie przestępstwa, co może być rozważane w kategoriach obejścia prawa.

De lege ferenda należy zatem postulować rezygnację z zakazu cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia, poprzez wykreślenie zdania ostatniego z art. 12 § 3 k.p.k. Przemawia za tym szereg argumentów. Przede wszystkim powinno się wziąć pod uwagę przedmiot ochrony przestępstwa zgwałcenia, którym jest wolność seksualna, która jako element prawa do życia prywatnego będącego prawem podmiotowym, ma charakter nadrzędny w stosunku do prawa stanowionego.

⁵⁰ Tak np. Prokuratura Radom-Zachód w Radomiu, sygn. akt 1 Ds 1546/10.

Słuszne jest więc pozostawienie pokrzywdzonemu decyzji co do zezwolenia organom władzy publicznej na ingerencję w najintymniejszą sferę jego życia.

Za dopuszczeniem cofnięcia wniosku o ściganie w tym przypadku przemawia także relatywizm w ocenie zachowania sprawcy, dokonywanej przez samego pokrzywdzonego. Nie każde zachowanie osoby podejrzanej *eo ipso* jest działaniem przestępnym, nawet jeśli wiąże się z użyciem przemocy wobec pokrzywdzonego, a tylko jego zezwolenie wyłącza istnienie czynu zabronionego, którego sprawca się dopuścił.

Można zakładać, że możliwość cofnięcia wniosku o ściganie zwiększy liczbę składanych zawiadomień o popełnieniu przestępstwa zgrowałczenia, jeśli pokrzywdzona będzie mieć poczucie, że istnieje swego rodzaju „wentyl bezpieczeństwa”, który umożliwi w razie potrzeby wycofanie się z postępowania.

V. Wybrane stany faktyczne

1. Prokuratura Rejonowa w Złotoryi, 2 Ds 359/10

28-letnia Anna S. z miejscowości N.W.G. w dniu 14 lipca 2010 r. zgłosiła się do Komendy Powiatowej Policji w Złotoryi. W czasie rozmowy (nieformalnego rozpytania) poinformowała, że opiekuje się dzieckiem swojej siostry Beaty M., kiedy ona i jej mąż Krzysztof M. są w pracy. Poprzedniego dnia ok. godz. 6 rano jej siostra wyszła do pracy, zaś szwagier spał w domu. Kiedy siostra wyszła, Krzysztof M. z okrzykiem „teraz będziesz miała przechlapane”, chwycił Annę S., rzucił ją na kanapę, zakrywając twarz poduszką, by uniemożliwić jej wezwanie pomocy. Broniąc się uderzyła go w twarz, Krzysztof M. także ją uderzył, a następnie przemocą ściągnął jej spodnie od dresu i trzykrotnie zgwałcił. O zdarzeniu poinformowała swoją siostrę, ale ona ograniczyła się do pytania: „i co mu zrobisz” i doradziła, by Anna S. zrobiła sobie okład na twarz. Dwa tygodnie później, w dniu 2 sierpnia 2010 r. został sporządzony protokół przyjęcia ustnego zawiadomienia o przestępstwie, przesłuchania zawiadamiającego w charakterze świadka i przyjęcia wniosku o ściganie. W toku tej czynności Anna S. zeznała: „Policjant porozmawiał ze mną i powiedział mi, że jeśli złożę zawiadomienie o przestępstwie to powinnam dostarczyć zaświadczenie lekarskie. ... Ja jednak nie byłam pewna, czy w ogóle chcę zeznawać i zakładać jakąś sprawę o zgwałcenie i pobicie. ... W tej chwili nie chcę wracać do sprawy, nie chcę niczego opisywać. Chcę o tym zapomnieć. Poza tym nie jestem już sama pewna co wówczas się stało. ... Nie chcę składać zeznań przeciwko szwagrowi.” W dniu 14 sierpnia 2010 r. KPP w Złotoryi wydała postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa, przyjmując za podstawę odmowy brak wniosku o ściganie (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.).

2. PR w Kędzierzynie-Koźlu, 1 Ds 510/10, art. 197 § 1 k.k. i 197 § 2 k.k.

W dniu 26 kwietnia 2010 r. 18-letnia Marzena Ź. mieszkanka Domu Dziecka i uczennica I klasy Zawodowej Szkoły Specjalnej złożyła w Komendzie Powiatowej Policji w Kędzierzynie-Koźlu zawiadomienie o tym, że w lesie koło Hali Sportowej została kilkakrotnie zgwałcona oraz doprowadzona do poddania się innej czynności seksualnej przez nowopoznanego chłopaka Arnolda M. Szczegółowo opisała

przebieg wszystkich zdarzeń. W dniu 11 kwietnia 2010 r. udała się na spotkanie z Arnoldem M. W pewnym momencie poprosił on, by ściągnęła bieliznę, a gdy odmówiła, sam to uczynił. Następnie zaczęli się całować, co sprawiło jej przyjemność. Potem włożył palec do jej pochwy, co jej się nie podobało. Nie używał przemocy, nie groził. Do kolejnego spotkania, na które się zgodziła, doszło 16 kwietnia 2010 r.: „on znowu mi palca do cipki dawał, a potem zrobiliśmy chrzest i on mi swojego „huj” mi włożył (...) Podobało mi się. Na początku mi się nie podobało bo mnie bolało. Potem przestało.” Ostatni raz spotkała się z Arnoldem M. 23 kwietnia, lecz wówczas nie doszło do żadnych czynności seksualnych. Pokrzywdzona zeznała także: „boję się, że jestem w ciąży i dlatego to zgłosiłam. (...) Ja tego nie zgłosiłam od razu bo nie miałam czasu”. Na pytanie, czym dla niej jest gwałt, odpowiedziała, że „gwałt to znaczy jak chłopak z dziewczyną się kochają”.

Przeprowadzone czynności sprawdzające ograniczyły się do dołączenia odpisu postanowienia o umorzeniu prowadzonego wcześniej śledztwa w sprawie kilkakrotnego doprowadzenia małoletniej Marzeny Ż. do poddania się innym czynnościom seksualnym poprzez wykorzystanie jej braku zdolności do rozpoznania znaczenia czynu lub pokierowania swoim postępowaniem wynikającego z upośledzenia umysłowego przez ojca zastępczego, z powodu braku znamion czynu zabronionego, udokumentowania notatką urzędową numeru PESEL pokrzywdzonej oraz rozpytania świadka. W dniu 29 kwietnia 2010 r. wydane zostało postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa o czyny z art. 197 § 1 i 197 § 2 k.k. z powodu braku znamion przestępstwa. Chociaż rozstrzygnięcie w tej sprawie było prawidłowe, uzasadnienie postanowienia należy uznać za wadliwe. Poza szczegółowym opisem stanu faktycznego zawierało ono jedynie następujące zdanie: „W oparciu o zgromadzony w tej sprawie materiał dowodowy należy odmówić wszczęcia śledztwa w tej sprawie z uwagi, że ww. czyny nie zawierają znamion przestępstwa z art. 197 § 1 k.k. i art. 197 § 2 k.k., a to stanowi negatywną przesłankę procesową”. Uzasadnienie postanowienia o odmowie wszczęcia postępowania powinno zawierać opis czynu, a także szczegółowe wskazanie przyczyn podjęcia decyzji z okolicznościami, które wskazują na brak dostatecznych danych uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa, lub wystąpienie innej przesłanki procesowej uniemożliwiającej wszczęcie śledztwa.

3. Prokuratura Rejonowa w Jeleniej Górze, 2 Ds 518/10

W dniu 2 marca 2010 r. do Prokuratury Rejonowej w Lwówku Śląskim z Zespołu Szkół w Lubomierzu wpłynęło zawiadomienie o molestowaniu seksualnym uczennicy I klasy o profilu policyjnym Małgorzaty M. przez „przyjaciela” jej matki. O fakcie tym Małgorzata M. poinformowała nauczyciela historii Bogusława Ch. W toku postępowania sprawdzającego dokonano rozpytania Bogusława Ch. i pedagoga szkolnego Damiana G. oraz przesłuchano dwóch świadków, w tym pokrzywdzoną. W toku przesłuchania Małgorzata M. oświadczyła, że nie chce mówić na ten temat, chce, aby zostawić sprawę w spokoju, a następnie odmówiła odpowiedzi na zadawane jej pytania.

W dniu 9 kwietnia 2010 r. KMP w Jeleniej Górze wydała postanowienie o odmowie wszczęcia śledztwa z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.). W uzasadnieniu wskazano, że pokrzywdzona biernie uczestniczyła w prowadzonej czynności, odmówiła podania jakiegokolwiek informacji na temat okoliczności sprawy, nie potwierdziła wiarygodności przekazanych wcześniej przez siebie danych. Czynności przeprowadzone z udziałem innych osób nie wniosły do postępowania żadnych dowodów, które dałyby podstawę do wszczęcia postępowania przygotowawczego.

Na marginesie należy wskazać na uchybienia, jakich dopuszczono się w tym postępowaniu. Czynności sprawdzające uregulowane w art. 307 k.p.k. przeprowadza się wtedy, gdy nie ma dostatecznych danych do wszczęcia dochodzenia lub śledztwa, tj. gdy ocena informacji zawartych w doniesieniu nie uzasadnia ani wszczęcia postępowania przygotowawczego, ani decyzji o odmowie jego wszczęcia. Ich istotą jest zatem ustalenie podstawy wszczęcia procesu karnego.⁵¹ Organy procesowe między innymi dokonują sprawdzenia faktów zawartych w zawiadomieniu o przestępstwie.⁵² Ponieważ czynności sprawdzające dokonywane są przed

⁵¹ R. Ponikowski: *Informacja o przestępstwie a wszczęcie postępowania karnego*, Nowe Prawo 1983, nr 7-8, s. 83. Por. J. Tylman: *Instytucja czynności sprawdzających w procesie karnym*, Łódź 1984, s. 39.

⁵² Poza tym postępowanie sprawdzające obejmuje skierowane do zawiadamiającego żądanie uzupełnienia danych zawartych w zawiadomieniu (np. przez uzupełnienie dokumentacji) oraz przesłuchanie osoby składającej zawiadomienie w charakterze świadka (art. 307 § 1 i 3 k.p.k.).

wszczęciem procesu karnego, mają one charakter wyłącznie nieprocesowy, dokumentowane są nie w formie protokołu, lecz notatki lub zapisku urzędowego. Dopuszczalne są tylko trzy wyjątki: sporządzenie protokołu przyjęcia ustnego zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, przesłuchanie zawiadamiającego w charakterze świadka oraz przyjęcie wniosku o ściganie. Postępowanie to powinno być zakończone najpóźniej w terminie 30 dni od otrzymania zawiadomienia. W opisywanej sprawie zawiadomienie o popełnieniu przestępstwa wpłynęło do prokuratury 2 marca 2010 r., podczas gdy decyzja o odmowie wszczęcia wydana została 9 kwietnia 2010 r., a więc po upływie 35 dni. Po drugie, niedopuszczalne było przesłuchanie w charakterze świadków Małgorzaty M. oraz Damiana G., ponieważ nie składali oni zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Dokonanie tych czynności oznaczało faktyczne wszczęcie procesu karnego. Jeśli zatem po dokonaniu tych czynności brak było uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa, należało umorzyć postępowanie przygotowawcze na podstawie art. 308 k.p.k.

4. Prokuratura Rejonowa Katowice-Zachód, 2 Ds 703/10, art. 189 § 1 k.p.k., 197 § 1 k.k.

W dniu 4 lipca 2010 r. kurator zawodowy Tomasz Ł. powiadomił funkcjonariuszy Policji, że w mieszkaniu Adama A. przy ul. G. w Katowicach jest przetrzymywana kobieta, Aleksandra B., która w czasie jego pobytu w tym mieszkaniu wręczyła mu kartkę z prośbą o pomoc, gdyż jest przetrzymywana wbrew woli i nie może wyjść. Wobec uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa policjanci udali się na miejsce zdarzenia, gdzie zatrzymali Adama A. Przesłuchana w charakterze świadka 35-letnia Aleksandra B. zeznała, że w dniach od 30 czerwca do 4 lipca 2010 r. była przetrzymywana przez jej znajomego Adama A. w jego mieszkaniu. W tym czasie wielokrotnie była zmuszana do obcowania płciowego i bita po głowie i rękach. Adam A. uniemożliwiał jej opuszczenie mieszkania, wyrzucał przez okno jej ubrania i buty, chował torebkę z dokumentami. Po jakimś czasie do mieszkania przyszedł kurator Adama A., dzięki interwencji którego mogła opuścić mieszkanie. Pokrzywdzona złożyła także wniosek o ściganie.

Następnego dnia, w toku kolejnego przesłuchania Aleksandra B. zeznała, że wieczorem zadzwonił do niej szwagier Adama A. i zażądał wycofania doniesienia. Pokrzywdzona wystraszyła się, boi się, że sprawca będzie się na niej mścił, a jego rodzina będzie ją nachodziła. Obawia się, że „będzie miała same nieprzyjemności ze strony Adama (...), że jak będzie na wolności to będzie się mścił”. Zeznając w dniu 13 lipca 2010 r. pokrzywdzona oświadczyła: „nie czuję się pokrzywdzona, ani psychicznie, ani fizycznie przez Adama A. Ja w dniu zdarzenia byłam pijana, a wtedy kiedy składałam zeznania w Prokuraturze Rejonowej Katowice-Zachód, byłam po przepiciu i byłam skołowana całą sytuacją. (...) nikt na mnie nie wpływa i nie wywiera presji. Mam tylko żal do mediów, że zrobiły z Adama takiego potwora i nagłośniły tą sytuację”. W kolejnym przesłuchaniu w dniu 17 sierpnia 2010 r. Aleksandra B. podtrzymała twierdzenie, że nie czuje się pokrzywdzona zachowaniem sprawcy, uważa, że to nieporozumienie i że ktoś się nią posłużył. Poinformowała także, że kilka tygodni wcześniej kontaktowała się z prawnikiem z Centrum Interwencji Kryzysowej, ponieważ chciała wycofać zeznania, ale prawnik powiedział, „że już nie można wycofać, ale można to wszystko sprostować”. W dniu 23 września 2010 r. prokurator umorzył śledztwo przeciwko Adamowi A., o czyn z art. 189 § 1 k.p.k. i z art. 197 § 1 k.k. na podstawie art. 17 § 1 pkt 2 k.p.k. wobec stwierdzenia, że czyn nie zawiera znamion przestępstwa.

5. Prokuratura Rejonowa w Poddębicach, sygn. akt 888/10 – 197 § 1 k.k. w zw. z 12 k.k.

28-letnia Elżbieta K. w dniu 11 października 2010 r. złożyła zawiadomienie, że jej mąż Jacek K. od kwietnia tego roku wielokrotnie odbywał z nią stosunki seksualne bez jej zgody. Rzucił ją na łóżko i przemocą doprowadzał ją do obcowania płciowego, kilkakrotnie zmuszał ją do brania jego członka do ust, pocierał penisem o jej policzki i ucho. Kilka dni po złożeniu zawiadomienia, Elżbieta K. ponownie została wezwana na przesłuchanie. W jego toku oświadczyła, że podtrzymuje wcześniejsze zeznania, ale mimo to chce wycofać wniosek o ściganie. Zamierza rozwieść się z mężem, ale doszła z nim do porozumienia i nie będą sobie dalej utrudniać rozstania, ponieważ nie chcą, żeby ich wspólne dzieci z tego powodu cierpiały. Nie chciała współżyć z mężem, bo go nie kocha. Pokrzywdzona oznajmiła

także, że pogodziła się z mężem i chce, żeby postępowanie zostało umorzone. W dniu 14 października 2010 r. prokurator umorzył śledztwo z powodu braku dowodów dostatecznie uzasadniających fakt popełnienia przestępstwa. Nie sposób odnieść wrażenia, że decyzja ta została podyktowana postawą pokrzywdzonej i jej chęcią zakończenia postępowania, a nie brakiem uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa.

6. Prokuratura Rejonowa Lublin-Południe, sygn. akt 4 Ds 29/10, art. 207 § 1 k.k., art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 197 § 1 k.k.

Beata L.-J. złożyła w dniu 3 stycznia 2010 r. zawiadomienie o tym, że od kilku lat jej mąż, Mariusz J., znęca się nad nią, używając przemocy fizycznej, a także wyzywa słowami powszechnie uznanymi za obelżywe. W dniu 31 grudnia 2009 r. pokrzywdzona przysłała do domu ok. godz. 21.00, jednak nie mogła wejść, gdyż mąż nie chciał jej wpuścić. Dopiero po ok. 30 minutach otworzył drzwi. Był pod wpływem alkoholu. Po chwili Mariusz J. uspokoił się, rozmawiał normalnie z żoną, o północy wypili wspólnie lampkę szampana. Nad ranem już 1 stycznia 2010 r. udali się na spoczynek. Beata L.-J. poszła spać do pokoju córki, jej mąż położył się w salonie. Ok. godz. 8.00 Mariusz J. wszedł do pokoju, w którym spała pokrzywdzona i zaczął domagać się współżycia. Kiedy Beata L.-J. odmówiła, zaczął szarpać ją za ręce, wykręcał je, złapał ją za włosy i zaczął ciągnąć po podłodze. Następnie Mariusz J. zaczął demolować mieszkanie, rozbił lustro w łazience, komputer córki, ławę w pokoju, a także przedmioty należące do żony, takie jak portfel, zaś pierścionek zaręczynowy i obrączkę wrzucił do sedesu, spuszczaając wodę. Następnie wyszedł z mieszkania. W zawiadomieniu Beata L.-J. oświadczyła, że żąda ścigania i ukarania męża. W sprawie tej zostało wszczęte śledztwo o czyny z art. 197 § 1 k.k., art. 217 § 1 k.k., art. 288 § 1 k.k. oraz art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 197 § 1 k.k.

W dniu 18 stycznia 2010 r. w toku kolejnego przesłuchania pokrzywdzona zeznała: „W nawiązaniu do zeznań z dnia 3 stycznia 2010 r. w dniu dzisiejszym przysłałam, bo nie chcę aby było prowadzone postępowanie przeciwko mojemu mężowi Mariuszowi. Od momentu złożenia zawiadomienia sytuacja w domu polepszyła się (...). W chwili obecnej jest wszystko w porządku. Ja chcę wycofać wniosek o ściganie Mariusza J. i nie chcę aby sprawa trafiła do Sądu. Chcę aby

zakończyła się na tym etapie. W tej sprawie nie będę składać już żadnych zeznań”. Przesłuchana w dniu 24 lutego 2010 r. Beata L.-J. oświadczyła, że „w związku ze zniszczeniem i uszkodzeniem tych przedmiotów nie składam wniosku o ściganie i ukaranie mojego męża Mariusza J. Natomiast jeśli chodzi o szarpanie mnie za włosy i wykręcanie mi ręki ja odmówiłam współżycia i wtedy Mariusz już nie domagał się abym z nim współżyła. W związku z tym nie składam wniosku o ściganie i ukaranie mojego męża”.⁵³ W wydanym w dniu 31 marca 2010 r. postanowieniu o umorzeniu śledztwa, jako podstawę umorzenia postępowania o czyny z art. 13 § 1 k.k. w zw. z art. 197 § 1 k.k. i art. 288 § 1 k.k. przyjęto brak wniosku o ściganie (art. 17 § 1 pkt 10 k.p.k.), czym dopuszczono się obrazy przepisów prawa procesowego, przez przyjęcie, że oświadczenie pokrzywdzonej złożone w toku złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa, że żąda ścigania i ukarania męża nie było wnioskiem o ściganie. Oświadczenie to było wyraźnym, wyrażonym wprost oświadczeniem woli pokrzywdzonej, która domagała się ścigania sprawcy przestępstw wnioskowych, wskazanych w zawiadomieniu. Wszczęcie śledztwa w tej sprawie wywołało skutek, o którym mowa w art. 12 § 3 k.p.k., w postaci niemożności cofnięcia wniosku o ściganie przestępstwa zgwałcenia. Dopuszczalne było cofnięcie wniosku o przestępstwo z art. 288 § 1 k.k., jednak do skuteczności tej czynności wymagana była zgoda prokuratora.

7. Prokuratura Rejonowa Sosnowiec-Północ w Sosnowcu, sygn. akt 2 Ds 336/10, art. 207 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.

W dniu 20 stycznia 2010 r. 27-letnia Żaneta O. złożyła zawiadomienie o fizycznym i psychicznym znęcaniu się nad nią konkubenta Pawła M., który bije ją, grozi pozbawieniem życia, wymusza pieniądze, wyzywa słowami powszechnie uważanymi za obelżywe, uniemożliwia wykonywanie czynności domowych. Znęca się także nad swoimi rodzicami. Pod wpływem alkoholu Paweł M. zmusza ją do odbywania stosunków seksualnych, w czasie których stosuje wobec niej przemoc. Jednocześnie Żaneta O. złożyła wniosek o ściganie Pawła M. W sprawie tej wszczęte zostało dochodzenie o czyn z art. 207 § 1 k.k., przekształcone następnie

⁵³ (we wszystkich cytatach interpunkcja oryginalna)

w śledztwo po przedstawieniu zarzutów Pawłowi M. W toku przesłuchania 22 marca 2010 r. pokrzywdzona oświadczyła, że nie jest w konkubinacie z Pawłem M. od dnia złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa. Już nie wróciła do domu. Pouczona o treści art. 182 § 1 k.p.k. odmówiła składania zeznań i stwierdziła, że nie jest zainteresowana tym, aby toczyło się postępowanie. W konsekwencji wydane zostało postanowienie o umorzeniu śledztwa z powodu braku danych dostatecznie uzasadniających popełnienie przestępstwa (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.). Decyzja jaka zapadła w tej sprawie, jest o tyle wątpliwa, że podejrzany częściowo przyznał się do popełnienia zarzucanego mu czynu (tj. do znęcania), a nadto wyłączono do odrębnego postępowania materiały dotyczące znęcania się Pawła M. nad rodzicami, istniały więc dowody uzasadniające fakt popełnienia przestępstwa, nawet mimo odmowy złożenia zeznań przez Żanetę O.

8. Prokuratura Rejonowa w Wołominie, sygn. akt 5 Ds. 605/10, art. 207 § 1 k.k.; 197 § 1 k.k.

W dniu 21 czerwca 2010 r. 43-letnia Jadwiga P. złożyła w Komisariacie Policji w Tłuszczu zawiadomienie, że od około 10 lat jej mąż, Piotr P., znęca się nad nią i nad dziećmi. Nadużywa alkoholu, po którym wszczyna awantury, rzuca w nią i dzieci różnymi przedmiotami, w tym nożem, wyzywa słowami uważanymi za powszechnie obelżywe, szantażuje ją i dzieci, że popełni samobójstwo, a także zmusza ją szantażem do współżycia seksualnego. W jednym przypadku odbył z nią stosunek, używając przemocy polegającej na przytrzymywaniu rąk nad głową i unieruchomieniu całego ciała. Przesłuchana dwa dni później w charakterze świadka, Jadwiga P. oświadczyła, że żąda ścigania i ukarania Piotra P.

W czasie kolejnego przesłuchania, w dniu 23 czerwca 2010 r., które odbyło się w obecności biegłego psychologa, Jadwiga P. zeznała: „Mąż nie zrobił nikomu fizycznej krzywdy, nie był karany. Ja boję się o życie męża, on grozi, że się zabije, nie ma po co żyć. Ja boję się, że następnym razem mąż rzuci w syna a nie w drzwi nożem. My jednak nie chcemy żeby mąż stracił pracę i dostał wyrok bo nie będziemy mieli z czego żyć. Ja chciałabym żeby mąż leczył się dobrowolnie. Ja chciałam powiedzieć, że policja mi zasugerowała, że mam złożyć wniosek, a mi nie chodzi o składanie wniosku. Dzieci kochają ojca”.

W opinii psycholog stwierdził, że świadek Jadwiga P. „jest ambiwalentna w stosunku do oceny postępowania męża, nie jest zdecydowana co chciałaby osiągnąć, życzyłaby sobie, aby mąż zmienił swoje postępowanie, przestał pić. Twierdzi, że została wprowadzona w błąd co do złożenia wniosku o zgwałcenie, nie rozumiała dobrze o co chodzi”.

W toku przesłuchania w dniu 24 czerwca 2010 r. Jadwiga P. na podstawie art. 182 k.p.k. odmówiła składania zeznań. Również dzieci stron Paulina P. i Przemysław P. odmówiły składania zeznań. W tym samym dniu prokurator wydał postanowienie o umorzeniu śledztwa z uwagi na brak danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia czynu (art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.). W uzasadnieniu wskazał, że „w związku z tym, iż zeznania pokrzywdzonych nie mogą w chwili obecnej stanowić dowodu, należy stwierdzić, iż brak jest danych dostatecznie uzasadniających podejrzenie popełnienia przez Przemysława P. [omyłkowo wskazano imię syna, zamiast imienia podejrzanego – KD] czynu z art. 207 § 1 k.k., jak też doprowadzenia Jadwigi P. przemocą polegającą na przytrzymywaniu rąk do obcowania płciowego w nieustalonym dniu stycznia 2006 r. w T. Województwa mazowieckiego, czyli czynu z art. 197 § 1 k.k.”.

9. Prokuratura Rejonowa w Jeleniej Górze 3 Ds. 28/10/S, art. 197 § 2 k.k. w zw. z art. 12 k.k.

W dniu 26 stycznia 2010 r. do Prokuratury Rejonowej w Jeleniej Górze wpłynęło zawiadomienie kuratora społecznego Beaty B. w sprawie molestowania 15-letniej Eweliny B. przez Marka P. na terenie Niemiec. Z zawiadomienia tego wynika, że Ewelina B. pojechała w sierpniu 2008 r. do Niemiec w odwiedziny do koleżanki, która mieszkała tam razem z matką i jej konkubentem Markiem P. „W nocy z 12 na 13-08-2008r. wydarzyło się coś niesamowitego co pozostawiło piętno na psychice Ewelinki. Pani Monika mama jej koleżanki poszła na noc do pracy, a przyjaciółka Dominika, Ewelina i konkubent mamy siedzieli sobie w kuchni gawędząc o różnych rzeczach. Monika przed 24 poszła spać, ponieważ szła do szkoły, natomiast Ewelina siedziała jeszcze z ojczymem koleżanki i rozmawiała, zachowywał się bardzo normalnie i nic nie wskazywało na ciąg dalszy (popijał piwo), dziwne było tylko zaproszenie jej na telewizję do jego pokoju, ale nie skorzystała. Ok. godz. 2 w nocy

położyła się spać i szybko zasnęła. Ojczym koleżanki p. Marek P. przyszedł do niej w nocy (po kąpieli), obudził ją i powiedział, że chce porozmawiać. Była zdziwiona, ale zgodziła się”. Następnie Marek P. pocałował ją w usta i szyję, zaczął dotykać jej miejsca intymne, chciał by dotknęła jego penisa i zdjęła górę od piżamy. „Jego czynności dotykania i całowania jej powtarzały się kilkakrotnie, kiedy dziewczyna błagała, by przestał i poszedł już sobie, nie słuchał, na koniec stwierdził, że jeszcze pożegna się z „cycuchami”, ubrał spodnie i wyszedł z „pa..” na ustach. Odrętwiała Ewelina nie zasnęła już do rana, nie mogła uwierzyć w to co się stało. (...) Pełna obaw i krytyki ze strony przyjaciół nic nikomu nie powiedziała, starała zachowywać się normalnie i unikać ojczyma”. Opisana w zawiadomieniu sytuacja powtórzyła się jeszcze raz, na kilka dni przed powrotem Eweliny do Polski. „Tym razem skończyło się na dotykaniu, ale co z psychiką Ewelinki, jej wspomnieniami, odczuciami, kiedy będzie umiała zaufać.....”.

Przesłuchana w charakterze świadka 17-letnia Ewelina B. Potwierdziła informacje zawarte w zawiadomieniu i złożyła wniosek o ściganie Marka P. We wszczętym w tej sprawie śledztwie przeprowadzono szereg dowodów niepotwierdzających wersji wskazanej przez pokrzywdzoną. Badanie psychologiczne przeprowadzone przez biegłego wykazało skłonność Eweliny B. do ksobnego interpretowania faktów i wypowiedzi oraz interpretowania zdarzeń zgodnie z własnym osądem rzeczywistości. Takie cechy osobowości w zestawieniu ze zgromadzonymi dowodami nie pozwoliły na jednoznaczne stwierdzenie, czy fakty, o których zeznawała pokrzywdzona, miały istotnie miejsce, lub czy przebieg tych wydarzeń nie został przez nią zniekształcony i nadinterpretowany. Ze względu na regułę in dubio pro reo, która nakazuje niedające się usunąć wątpliwości interpretować na korzyść podejrzanego, umorzono postępowanie na podstawie art. 17 § 1 pkt 1 k.p.k.